

YAŞAR KEMAL'İN "YILANI ÖLDÜRSELER" HİKÂYESİ VE ABDULLA KADİRÎ'NİN "ÖTGEN GÜNLER" ROMANLARINDA "SAF AŞK" TEMASI VE KADIN MOTİFİ*

Lale AMİNOVA**

ÖZET

Bu makalede Özbek ve Türk okuyucuların yakından tanıdıkları Abdulla Kadirî'nin "Ötgen Günler" adlı romanında ve Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" hikâyesinde "kadın" motifi ve "aşk" temasının nasıl ifade edildiği karşılaştırılmıştır. Abdulla Kadirî de Yaşar Kemal de kendi eserlerinde birbirine benzer aşkları betimlerken, âşıkların çektiği ıstırapları ve çileleri dile getirmişlerdir. Her iki eserde de kahramanların yaşadıkları aşk hüznüyle bitmiş olsa da, her iki yazar da, okuyucuya bu ilişkileri hüznüyle neticelendiren sosyal sistemi sorgulatmayı başarmışlardır.

Özbekistan Türk edebiyatı ile Türkiye Türk edebiyatı arasındaki ilişki oldukça eskiye dayanmaktadır. Her iki halkın aydınları daima birbirlerinin edebiyatı ile yakından ilgilenmişler; hatta bazı aydınlar, yazılan eserleri orijinallerinden okuyup anlayacak kadar iki şiveye de hakim olmuşlardır.

Özbekistan'da, Celaleddin Rumî gibi Anadolu edebiyatının seçkin temsilcilerinin eserlerinin yanı sıra yakın geçmişin ünlü edebiyatçılarından Reşat Nuri Güntekin, Nazım Hikmet Ran, Aziz Nesin ve Yaşar Kemal'in kitapları Özbek Türkçesi'ne aktarılarak Özbek Türkleri'nin istifadesine sunulurken, Türkiye'de de (özellikle son yıllarda) Türk okurları, Özbek edebiyatından Adil Yakubov'un "Uluğbek Hazinesi", Abdulla Kadirî'nin "Ötgen Günler", Aybek'in "Nevaî", Şukrulla'nın "Kefensiz Gömülenler" adlı eserlerini Türkiye Türkçesi'yle okuma imkânı bulmuşlardır. Dolayısıyla Türkiye ve Özbekistan Türkleri'nin seçkin edebî eserleri karşılıklı olarak tercüme edip, kültürel bağların kuvvetlendirilmesine büyük ölçüde katkı sağlamıştır.

* Özbek Türkçesi'yle yazılmış bu makale, Araş. Gör. Semra Alyılmaz tarafından Türkiye Türkçesi'ne aktarılmıştır.

** Özbekistan Devlet Şarkşinaslık Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Bu makalede Özbek ve Türkiye Türkleri'nin yakından tanıdıkları Abdulla Kadiri'nin "Ötgen Günler" adlı romanı ve Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" adlı hikâyesinde "kadın" motifi ve "aşk" temasının nasıl ifade edildiği karşılaştırılmıştır.

Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" adlı eseri modern trajedi örneklerinden biridir.

1950'li yıllarda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin köylerinde geçen hikâyedeki tasvirlerin başarısı, yazarın çocukluğunun ve gençliğinin bu yörede geçmesine bağlanabilir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan insanların gelenek ve göreneklerine son derece bağlı olmaları, yeni fikirlere ve yaşam tarzlarına kapalı bir hayat geçirmelerine neden olur. Bu durumun yarattığı dramatik olaylar Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" hikâyesinde "Esmâ" karakteriyle verilmeye çalışılmıştır. Esmâ, geleneksel hayata, adetlere karşı çıkmış ve bundan dolayı da oğlu tarafından öldürülmüştür. "Yılanı Öldürseler" hikâyesi ile karşılaştırdığımız Özbek romancılığının kurucularından Abdulla Kadiri'nin "Ötgen Günler" romanı, Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" hikâyesinden hacim bakımından oldukça büyük olmakla birlikte, konu bakımından son derece dikkat çekici benzerikler arz etmektedir.

Karşılaştırmaya geçmeden önce "Ötgen Günler"i kısaca özetlemenin faydalı olacağı kanaatindeyiz:

"Ötgen Günler" romanı, Atabek ve Gümüş'ün aşkı etrafında gelişen olayları ihtiva etmektedir. Atabek, Taşkent'li Yusuf Bey'in tek oğludur. Romanda Taşkent'te Hanlar döneminden sonra meydana gelen kabileler arası çatışmalar ve aile faciaları anlatılmaktadır. Romanda anne ve babanın isteği doğrultusunda yapılan evlilikler, "kuma", "görücülük" gibi geleneklerle roman kahramanlarından Atabek ve Gümüş'ün sevgisinin felakete dönüşmesi anlatılır. "Ötgen Günler" günümüzde her toplumun aşmış olması gereken bu ve benzeri gelenekleri eleştirmesi ve Özbek edebiyatının ilk tarihî romanı olması dolayısıyla oldukça önemli özellikler arz etmektedir.

"Yılanı Öldürseler" adlı hikâyedeki Esmâ da, "Ötgen Günler" romanındaki Gümüş de yaşadığı devrin ve toplumun gelenek ve göreneklerinin neden olduğu olaylar sonucunda ölmüştür. Gümüş, dışarıdan bakıldığında, kurallara boyun eğen, alışlagelmiş hayat tarzını sürdüren bir Özbek kadını gibi görünse de, aslında ikinci plâna itilmiş, duygu ve düşüncelerine önem verilmeyen "kadın tipi"ni temsil etmektedir.

Yaşar Kemal, "Yılanı Öldürseler" adlı hikâyesinde "töre" kavramını somutlaştırmak için, "Esmâ'nın öldürülmesi"ni (nedenleriyle birlikte) ayrıntılı olarak ele alır. O, bu hikâyesinde "insanın öldürülmesi" gibi korkunç ve yanlış olaylara seyirci kalan ve hatta teşvik eden cemiyeti ayıplar. "Ötgen Günler"deki Gümüş'ün ölümü de, (Esmâ gibi köylü kadın tipini temsil etmese de) Esmâ'nın ölümü gibi acı

verici bir olaydır. Yazar, "kahramanının ölümünden" toplumu ve gelenekleri sorumlu tutar.

Esmâ sevmediği birisi tarafından kaçırılarak evliliğe zorlandığından hayal ettiği evliliği gerçekleştirememiştir. O evli olmasına rağmen çok sevdiği Abbas'a kavuşabilme hayalini gerçekleştirmek için üç defa kaçmaya teşebbüs etmiş; ancak bir türlü başarılı olamamıştır. Tıpkı Atabek'in anne ve babasını memnun etmek için ikinci evliliği kabul edip, durumu Gümüş'e ve ailesine bildirdiğinde Gümüş'ün kaderine razı olması gibi, Esmâ'nın da bir yıl süren sessizliğinin ardından bir oğlu olur ve o, bu olay üzerine kaderine razı olmak zorunda kalır.

Gümüş ve Esmâ da özgür ruhlu kadınlardır. Esmâ, eşinin ölümünden sonra sergilediği tavırla bunu ortaya koyar. Gümüş de Taşkent'te (oradaki durumu göz önüne alan annesinin onu Mergelan'a götürmek istediğinde) eşiyile birlikte kalmasının daha iyi olacağını söyleyerek âdeta özgürlüğüne ne kadar düşkün olduğunu ispat eder. Fakat bu, Esmâ'nın köylüler arasındaki rolünü, Gümüş'ün ise, kuması Zeynep'in yanındaki durumunu zorlaştırmıştır. Her iki yazarın da tercihi kadın kahramanlarından yanadır. Yaşar Kemal'in bir köylü kadının evliyken başka bir adamla buluşmasını, görüşmesini normal; hatta gerekli olarak göstermesi bunun bir delilidir. Ayrıca yazar Esmâ'nın şahsında Türk kadınından büyük bir manevî güç ve cesaret talep etmektedir. Abdulla Kadirî, romanının kahramanı Gümüş'ü melek gibi güzel, nazik ve mülayim bir kadın olarak tasvir eder. İyi bir okuyucu, Gümüş'ün karakterindeki (yazarın göz önünde bulundurduğu, ama söylemediği) özellikleri görebilmektedir. Örneğin: Kocasının anne ve babasının isteğiyle ikinci defa evlenmesine razı olması ve kocasının başka bir kadınla birlikte olmasına engel olmaması bir anlamda Gümüş'ün cesaretini ve kendine güvenini göstermektedir. Zira, böyle bir duruma razı olmak Gümüş'ün ruhen acı çekmesini engelleyemez. Yazar bu olay üzerinde durmaz. Olay örgüsüne dalıp giden okuyucu, bu durumu pek fark edemez. Esmâ'nın içine düştüğü ikilem de Gümüş'ün durumundan farklı değildir. Kocasının ölümünün ardından Esmâ'nın tüm gelenek ve görenekleri, bir tarafa bırakıp köylüleri karşısına almak pahasına sevgilisi Abbas'ın cenazesine katılması "Müslüman Türk kadını karakteri"ne ters düşer. Bu yolla Yaşar Kemal'in toplumun kural ve kaidelerine bağlı insan yerine, kendini düşünen ve ön plâna alan fertler yaratmak gayretini görmekteyiz.

Abdulla Kadirî ise, Yaşar Kemal'den farklı olarak, Gümüş'ü Müslüman kadın karakterine uygun hareket ettirme yolunu seçer. Fakat bu tercih, kuma olan Zeynep'in Gümüş'ü zehirlemesine ardından kendisinin delirmesine, Atabek'in de çekip gitmesine neden olur. Bu durum, gelenek ve göreneklere sıkı sıkıya bağlı olan toplumların bir ayıbı olarak ortaya çıkmaktadır.

Aşk bir yanardağ gibidir. Onun ne zaman ve ne kadar alevleneceği bilinmez. Her iki yazar da aşkın büyüsunü ve onun karmaşık yanlarını okurun hiç de beklemediği, hatta arzu etmediği bir tarzda dile getirmiştir.

Her iki eserde de "aşk" ustaca ifade edilmiştir. Abdulla Kadiri'nin "Ötgen Günler" romanında Atabek, Gümüş ve Zeynep arasındaki karmaşık ilişki, Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" hikâyesinde ise Esmâ, Halil ve Abbas'ın aşk yüzünden çektiği ıstıraplar dile getirilmiştir. Bu iki eserin ana fikri, mahiyeti ve amacı farklı olsa da kahramanların duyguları, samimî aşkları ve aşklarının kurbanı oluşları birbirine çok benzemektedir. Abdulla Kadiri'nin "Ötgen Günler" romanının erkek kahramanı Atabek, "dünyalar güzeli" Gümüş'e bir bakışta âşık olur ve onunla Özbek geleneklerine göre evlenir:

-Bu siz misiniz?

-Evet, bu benim, dedi Atabek.

İkisi de birbirine bakakaldılar.

-Gözlerime inanmıyorum.

-Ben de.

-Siz olduğunuzu önceden bilseydim, başka türlü karşılardım, dedi Gümüş bibi¹....

Atabek'in ailesi, (Gümüş'ün Mergılan dışına çıkmasına izin verilmediği için) Atabek'i ikinci kez (Zeynep'le) evlendirir. Bu evlilikten sonra Atabek'i Zeynep de Gümüş kadar büyük bir aşkla sever. Fakat Atabek'in tercihi hep Gümüş'ten yana olur. Atabek, Zeynep'e ailesinin arzu ettiği bir gelin gözüyle bakar. Ancak kader ağlarını örer ve Gümüş'ü Atabek'ten ayırır.

Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" adlı hikâyesinde de Halil, Esmâ'yı delicesine sever. Halil, kendisini istemeyen Esmâ'yı bir gece babasının evinden altı arkadaşıyla kaçıtır. Esmâ bu yüzden evlenmek zorunda kalır. Dünyalar güzeli Esmâ'nın bütün ümitleri yok olup gider. Sevdiğinden ayrılmış, yabancılar arasına düşmüştür. O, âdeta kanatları kırılmış bir kuştur. Onun sevdiği Abbas'tır. Dillere destan olan bu sevdâyı Anavarza köyündeki herkes en ince ayrıntısına kadar bilir. Köyde Abbas'ın sevdası üstüne türküler söylenir. Esmâ'yı Abbas'a vermezler. Abbas, Esmâ'nın sevdası yüzünden üç kişiyi yaralar ve hapse girer; ama sevdasından vazgeçmez. Abbas, hapisten kaçarak Esmâ'yı arayıp bulur; ancak Esmâ evlenmiştir ve bir de oğlu vardır. Abbas da Esmâ da sevdaları yüzünden âdeta çılgına döner. Sonra Anavarza'dan Abbas'ın ölüsünü getirirler. Sonra, sonra...².

Abbas'ın ölümü de Gümüş'ün ölümü gibi korkunç olur. Gümüş ölümler sevgilisi Atabek yanındadır. Abbas ise sevgilisinin (Esmâ'nın) kocasını vurduktan sonra onun kardeşleri tarafından vahşice öldürülür. Atabek Gümüş'ünü sevgiyle

---

¹Abdulla Kadiri, Ötgen Günler, Taşkent, 1992, s. 50

²Yaşar Kemal, Yılanı Öldürseler, İstanbul, 1987, s. 29.

toprağa verir. Esmâ ise Abbas'ın ölüsünü köpeklerin ağzından zor kurtarır. Anavarza tepesine varan Esmâ, sabaha kadar derin bir mezar kazar ve sevdiğini (Abbas'ı) gömer. Halil, Esmâ'nın sevgilisi Abbas tarafından öldürülmüş ama aşkı ölmemiştir. Bundan dolayı sevdasından hortlar... Bir sarı it ya da bir çingiraklı yılan olarak ortaya çıkıp, "Benim dünya güzelimin koynuna başka bir erkek girse, ben ölürüm"³ der. Bu olayı bir köylü şöyle anlatır: "Sarı it, baktım bir adam donuna, bir it donuna girip çıkıyor. Bir bakmışsın karşısında ak kefene bürünmüş bir adam, bir bakmışsın bir sarı it aya karşı ürüyor... Karşıma kırmızı bir yılan çıktı, kırmızı geceyi ışıttı. Halil sevdasından da hortluyormuş. Esmâ'yı kara sevda bağlamış"⁴ Halil'in hortlaması "Ötgen Günler"deki Zeynep'in deli olmasına, onun da kendisini bir ruh (Gümüş'ün ruhu) saymasına çok benzer. Zeynep, Gümüş'e zehir vererek öldürür. Fakat sonucunu düşünmez. Atabek, Zeynep'e onun nikâhta vadettiği meblağı vererek evinden kovar. Oysa Zeynep, "Gümüş ölünce Atabek bana kalacak" diye düşünmüştür. Sonunda herşey tersine dönünce Zeynep şuurunu kaybeder ve Gümüş'ün kabri çevresinde dolaşp, "Ben Gümüş'üm, ben Gümüş'üm" diye ağlar⁵.

Abdulla Kadiri de Yaşar Kemal de kendi eserlerinde birbirine benzer aşkları betimlerken, âşıkların çektiği ıstırapları, çileleri dile getirmişlerdir. Her iki eserde de (kahramanların yaşadıkları aşk hüznüyle bitmiş olsa da) her iki yazar da, kahramanlarını mertliğin ve cesaretin timsali olarak gösterip, okuyucuyu (bu ilişkileri hüznüyle neticelendiren) sosyal sistemi sorgulamaya sevk etmiştir.

---

³Yaşar Kemal, a.g.e., s. 109.

⁴Yaşar Kemal, a.g.e., s. 109.

⁵Abdulla Kadiri, a.g.e., s. 389.

ABSTRACT

From the ancient times Turkish and Uzbek societies are very close to each other, as well as the roots of Literature which are bonded and gives life to a new groves. Looking for the differences and similarities it is worth to compare the "Yilani Oldurseler" by Yashar Kemal and Abdulla KADİRÎ's "O'tgan Gunler". The show of "Pure Love" and "Women". Two tragic, breakheart stories in different corners of life but telling about one thing -the power and courage of woman's will, desire in striving to her Love of live. Sure, being not able to pass all the obstacles on their way. So, they blown by Eternity. And only thing remained to them is repelling of the spirits, souls to each other... being so unlucky... So, the authors questions the humanity for cultural strict regulations and rules, the enemies of "Pure Love", "Freedom"...